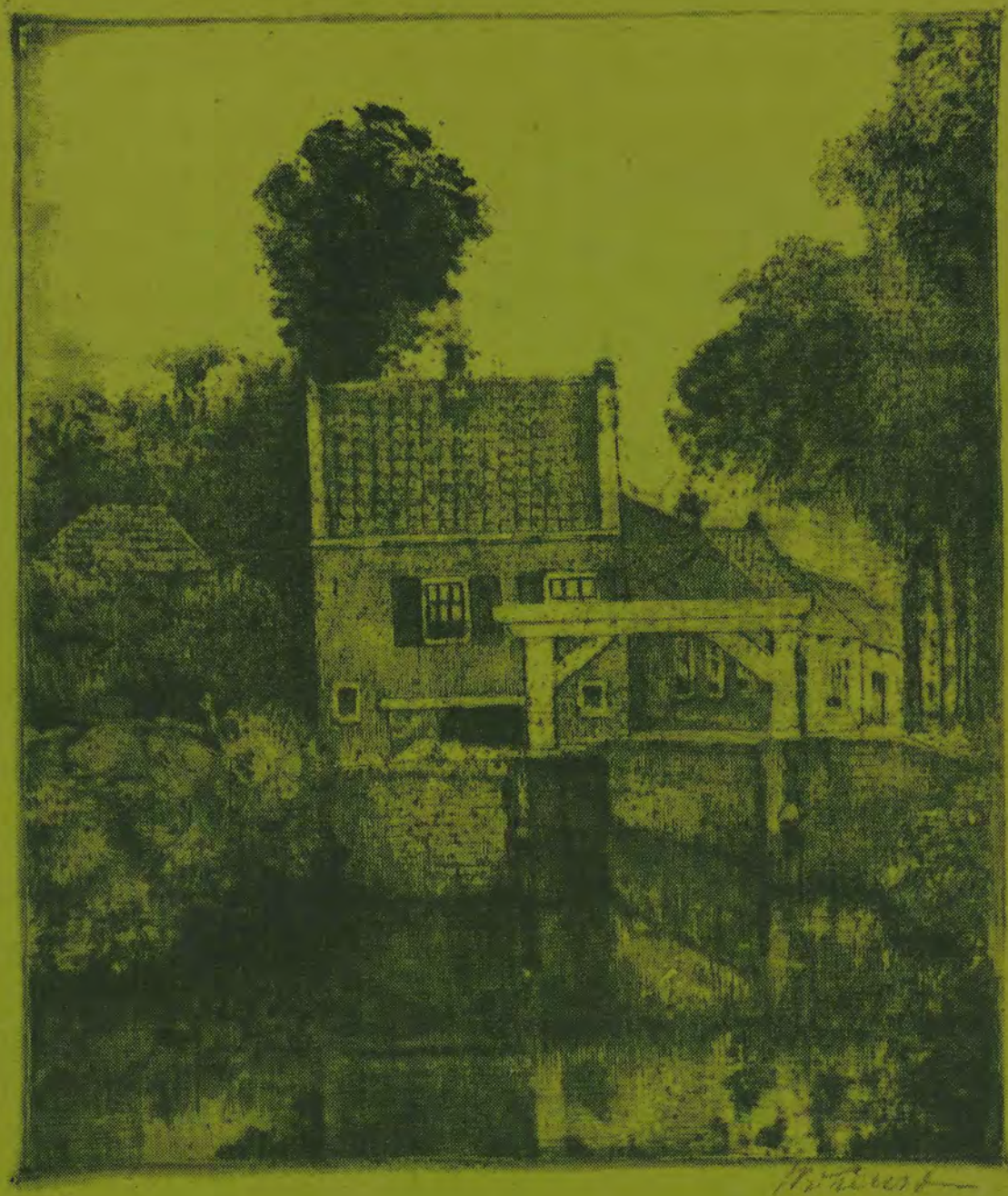
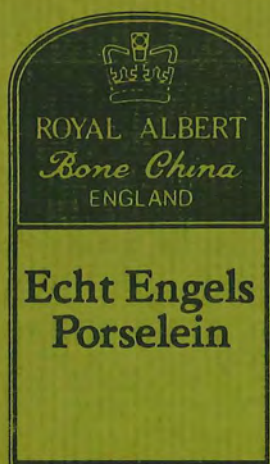

Historische Kring Maarssen

Vraag inlichtingen bij uw
speciaalzaak
LUXE GESCHENKEN
A.v.d.BOSCH OLIJVE
Maarssen
tel.: 61632

radio- en tv - speciaalzaak

B. Huis in 't Veld - Diependaalsedijk 1
Maarssen - Telefoon: 03465 - 62081

SLAGERIJ

Dorresteyn

Voor fijnproevers

Sinds 1882

Nassastraat 4 - Tel. 61219

HISTORISCHE KRING MAARSSSEN

Opgericht 11 september 1972, opgenomen in het verenigingenregister bij de Kamer van Koophandel en Fabrieken voor Utrecht en omstreken onder nummer V. 476918.

Bestuur: Drs D. Dekker, voorzitter, J.H. Sagel, secretaris, Schokkingstraat 17, 3601 XK Maarssen, tel.: 03465-61457, N. van Tricht, penningmeester, giro: 2907376, Mevr. A.H. Hogenhout-Hofman, Mevr. S.W. Talen-Stooker, A. de Zwart, Mevr. J.G. Zwijns-Brink.

Redactie: J.N. Servaas, D. Dekker, W. Smits en A. de Zwart. Redactie-administratie: J.F. Besier, Kemperstraat 2, 3601 WK Maarssen.

10e Jaargang no. 3, december 1983 Het orgaan verschijnt 4 x per jaar.

KRINGNIEUWS

1. Lezing

Voor de eerste lezing in het nieuwe jaar komt de Kring bijeen op donderdagavond 12 januari 1984 om 20.00 uur in de 'Open Hof' te Maarssen.

Op deze avond zal de heer J. Burema uit Hilversum spreken over de geschiedenis van het Nederlands porselein. Tevens zal d.m.v. een dia-klankbeeld aandacht geschonken worden aan het in de achttiende eeuw in Weesp en Loosdrecht geproduceerde porselein. Fraaie collecties van dit porselein uit de Vechtstreek kunt U bezichtigen in het kasteel Sypesteijn te Nieuw-Loosdrecht en in het cultureel centrum 'De Vaart' in Hilversum.

2. Jaarvergadering 1984

Deze zal gehouden worden op maandag 20 februari 1984 's avonds om 8 uur in de grote zaal van het centrum 't Trefpunt aan de Kerkweg 21 te Maarssen.

Na de pauze wordt een nieuwe serie dia's van oud Maarssen vertoond.

3. Kleine Maarsseveense Plas

Bij de afdeling voorlichting van de gemeente Maarssen en bij het recreatie-centrum 'Maarsseveense Plassen' is sinds enige tijd een zeer fraaie brochure gratis verkrijgbaar.

In dit boekje (16 pag.), dat werd samengesteld met medewerking van het Instituut voor Natuurbeschermingseducatie, de Vogelwacht, de gemeente Maarssen en de provincie Utrecht wordt iets verteld over de ontstaansgeschiedenis van de Kleine Plas en het gebied er omheen.

Een beschrijving van de natuur rond de plas in de vier jaargetijden completeert het geheel.

4. Historische Verenigingen

Behalve met overkoepelende organisaties zoals de Bond Heemschut en de N.C.M. (Nationale Contactcommissie Monumentenbescherming) welke beide in Amsterdam gevestigd zijn, onderhoudt de Kring ook vriendschappelijke contacten met veel andere historische verenigingen in de naaste omgeving van Maarssen.

Zo hebben wij b.v. ruillidmaatschappen met Oud-Utrecht, Niftarlake, Genoot-

schap Belle van Zuylen en historische kringen in Woerden, Vleuten-De Meern, Hilversum, Houten, IJsselstein, Nieuwegein, Loosdrecht en Baarn. Wilt U iets weten over deze verenigingen zoals een adres, telefoonnummer of iets dergelijks, dan kunt U daarvoor contact opnemen met de heer Sagel, Schokkingstraat 17, 3601 XK Maarssen, tel.: 03465-61457.

J.H. Sagel (secretaris).

AB DEGEN EN HET VERZETSKRUIS

Het is zeker niet de bedoeling met dit artikel beelden uit de oorlogsjaren op te roepen en daarmee sluimerende emoties wakker te maken die de gemoedsrust van oudere Maarssenaars kunnen bederven. Maar het is *'een daad van eenvoudige rechtvaardigheid'* onze, misschien te zwakke, schijnwerpers te richten op de Maarssense oud-politieman Ab Degen.

In de eerste periode na de oorlog hebben wij als gemeenschap, bewust of onbewust, misschien ook wel uit verlegenheid, vergeten mensen als Ab Degen de eer te geven, die hun toekwam. Vergeten en vergeven werd het parool inplaats van vergeven en niet vergeten. Vele anderen vroegen en kregen aandacht, onder wie ook zij die aan hun functioneren in de oorlogsjaren niet graag herinnerd werden. Als we met ons periodiek de geschiedenis van Maarssen willen schrijven, dan kunnen we Ab Degen, die in bange dagen de opgejaagden te hulp kwam, niet ongenoemd laten.

Aalbert Degen, geboren 27 september 1905 in Tienhoven, heeft na zijn benoeming tot gemeenteveldwachter in 1931 meer dan twintig jaar met vrouw en kinderen in de nu verdwenen politiewoning tussen schoenmagazijn Telkamp en kapsalon Agterberg in de Breedstraat gewoond. Als hij in de meidagen van 1940 gebruik maakt van de verwarring en vele wapens waaronder 1500 handgranaten, achtergelaten door de gedemobiliseerde soldaten, verbergt onder de muziektent bij het voormalige gemeentehuis Huis ten Bosch, heeft hij zijn eerste verzetsdaad gesteld. Hij meent dat hij de aanwezigheid van die wapens niet geheim mag houden voor burgemeester Van Haselen, omdat deze bij eventuele ontdekking als hoogst verantwoordelij-

ke zwaar gestraft zou worden. Tot zijn grote opluchting spreekt de burgemeester zijn waardering uit voor Degen's initiatief. Vanaf dit moment weet Ab Degen zich gedekt voor vele illegale activiteiten, waaronder huisvesting verzorgen voor Joodse landgenoten en het *'vervalsen'* en maken van persoonsbewijzen. Hoe belangrijk het ook was, dat het doen en laten van een verzetsman, ook voor vrienden, in nevelen gehuld bleef, Degens aandeel in het verstrekken van valse papieren raakt bekend bij de top van de illegaliteit, zowel in Utrecht als in Amsterdam. Hierdoor kreeg hij waardevolle contacten, maar het betekende ook dat hij nog meer behoedzaamheid moest betrachten bij zijn toegenomen gevaarvolle illegale activiteiten.

In zijn huidige woning vindt men stille getuigen die aan zijn belangrijk aandeel in het verzet herinneren: een oorkonde die de Maarsense kunstschilder Willem van Leusden in 1948 vervaardigde op verzoek van de burgerij van Maarssen en Maarsseveen, voor de door Degen tijdens de Duitse bezetting zeer belangrijke diensten hun bewezen, maar ook een brievenstandaard in de vorm van een hand die hij van Sally Mantel uit Israël ontving met de mededeling, dat te zijner ere een boom in Jerusalem was geplant.

Degen behoorde tot de vrij kleine groep illegale werkers van het eerste uur. Toen in 1943

na hun vernietigende nederlaag bij Stalin-grad het getij voor de Duitsers keerde, werd het verzet in Nederland sterker. Een jaar later, toen Zuid-Nederland was bevrijd, constateerde de illegale pers met vreugde dat de oplage van hun gestencilde kranten steeds groter werd. Degen had ook in de verzorging en verspreiding van stencils een groot aandeel. De illegaliteit won in mankracht, ook in Maarssen. Op bekwame wijze wist Degen, met de ervaring die hij in de afgelopen jaren had opgedaan, het verzetswerk te bundelen. Zijn onverschrokken optreden - wij noemen hier slechts het afstempelen van vervalste papieren bij zijn onvrijwillig bezoek aan de Sicherheitsdienst - bezorgde hem groot respect bij zijn medewerkers.

Komt Ab Degen nu niet in aanmerking voor het verzetskruis?

Natuurlijk wel en burgemeester Waverijn zou niets liever willen dan juist aan Degen de eer te bewijzen die hem in zo'n grote mate toekomt. Maar Ab Degen wil, 38 jaar na de oorlog, het daarvoor benodigde aanvraagformulier niet ondertekenen. Op verzoek van de burgemeester hebben we als vriend van Degen hem nog eens een bezoek gebracht met de bedoeling hem tot andere gedachten te brengen.

Ab Degen en zijn vrouw zijn allesbehalve verbitterde mensen, ze zijn gelukkig met hun kinderen en kleinkinderen. Al gauw blijkt dat Degen de bedoeling van burgemeester Waverijn waardeert, maar dat hij een overjarig verzetskruis niet wenst. Hij grijpt de publicitaire gelegenheid graag aan om duidelijk te maken dat burgemeester Van Haselen, die in 1948 Maarssen verliet vanwege zijn benoeming tot directeur van de Ned. Hervormde Stichtingen van zenuw- en geesteszieken, een zeer goed burgervader is geweest tijdens de oorlogsjaren. Hij toont dat met voorbeelden aan o.a. door er op te wijzen dat Van Haselen in het begin van de oorlog een hoger inwonertal opgaf, waardoor o.a. bonkaarten vrij kwamen voor onderduikers en dat hij enige jaren later, toen voor 10% van de mannelijke bevolking deportatie naar Duitsland dreigde (de arbeidsinzet), hij zo handig met het opgeven van het aantal mannelijke ingezetenen manipuleerde - hiertoe in staat

gesteld omdat hij burgemeester was van twee gemeenten (Maarssen en Maarsseveen) - dat 50 mannen voor deportatie gespaard bleven. Op de opmerking dat we voor hem kwamen en niet voor de oud-burgemeester, gaat Degen onverdroten door en vertelt dat Van Haselen moest onderduiken toen de Maarsseense verzetsgroep met zijn voorkennis in de nacht voor de onverwachte invasie in september 1944, bruggen afbrak, spoorrails weghaalde en wegen met gevelde bomen blokkeerde om zo de Duitse terugtocht te bemoeilijken.

Als we - en dat was toen zeker niet de eerste keer - met ergernis vaststellen dat een officiële erkenning van zijn verdiensten na de oorlog is uitgebleven, dwalen we al spoedig af en herinneren wij elkaar aan de frustrerende verwarring van vlak na de oorlog: de mannetjes die in hun sollicitatiebrieven voorwendden dat ze zoveel verzetswerk hadden verricht en . . . grif geloofd werden. De 'helden' die eerst bij de bevrijding actief werden en

politieke delinquenten afranselden en jonge vrouwen kaalschoren. De verdachte figuren met boter op hun hoofd die weer snel na de oorlog op belangrijke posten kwamen. Thuis gekomen overdachten we in sombere stemming dat de werkpaarden de akkers omploegen zodat we haver kunnen oogsten en dat de herenpaarden die haver opvreten, of

anders gezegd: paarden die de haver verdienen, krijgen ze niet.

De Duitse bezetters noemden Degen in hun politieblad een gevaarlijke terrorist. Wij hebben een andere mening en zien in hem een ongekroonde ereburger van Maarssen.

Drs. Dick Dekker

JUSTITIA EN DE ARMOEDE

Als de gerechtsdienaar Lambertus van Diest op 22 mei 1847 in Maarssen uit de trein stapt, wordt hij aangesproken door de veehouder Gorlee van de nabijgelegen boerderij het Bergje (nu Eldorado), die vertelt dat in twee opeenvolgende nachten van zijn afgesloten werf gras is afgemaaid en dat hij vermoedt dat G. van O. de dader is. Van Diest komt later op de dag Van O. tegen en vraagt hem of hij kennis draagt van het afsnijden van gras bij Gorlee. De aangesprokene bekent dat hij in de vroege morgen zowel van 20 als van 21 mei omstreeks half vier met een mes gras heeft afgesneden en dat beide keren in een zakje heeft meegenomen en vervolgens verkocht aan Cornelis K. voor drie centen iedere zak. Van Diest leidt Van O. voor burgemeester Dolmans en deze neemt in zijn proces-verbaal ook het verweer op van de grassnijder, dat deze de centen nodig had om brood te kopen. Van O. wordt 'opgesloten' en later ter beschikking gesteld van de Officier van Justitie.

Ziehier een diefstal om den brode in de letterlijke zin van het woord en tevens één geval uit vele.

Op 3 oktober 1845, 's nachts omstreeks één uur staan veldwachter Frans van Rooijen en gerechtsdienaar Van Diest op de Kaatsbaanbrug en horen van de Schippersgracht iemand aankomen die de Vechtbrug wil passeren. Het blijkt Frans J. te zijn die in de hand een pakje draagt, zijnde een rood geruite zakdoek, waarin enige voorwerpen geknoot zijn. Op de vraag wat er in de zakdoek zit, antwoordt J. dat hij zojuist een broodje gekocht heeft. Dit antwoord komt de gerechtsdienaren leugenachtig voor. Zij nemen het pakje af en constateren dat er zes stukken zeer verse zoetemelkse kaas in zitten. Op de vraag aan J. waar hij de kaas gehaald had, antwoordde deze: *'Ach, laat mij gaan, het is immers maar een stukje kaas, maak mij niet ongelukkig.'* Tijdens dit gesprek komt er een tweede man

vanaf de Schippersgracht naar de Vechtbrug. Hij draagt een aardappelenzak onder de arm en ook hij moet tonen wat hij vervoert. De man, de twintigjarige V.d. G., haalt zes stukken zeer verse zoetemelkse kaas uit de zak en bekent onmiddellijk dat hij enige ogenblikken geleden bij landbouwer Letteur uit Otterspoorbroek onder de gemeente Breukelen-Nijenrodes, de kaas uit de kelder ontvreemd had na eerst een houten spil uit het kelderraam te hebben gebroken en vervolgens zijn arm met een mes in de hand tussen de ijzeren spijlen had gestoken om een kaas naar zich toe te trekken. De kaas had hij daarna in twaalf stukken gesneden . . . Beide mannen worden in bewaring gesteld in de politiegevangenis en de volgende dag overgebracht naar Utrecht om ter beschikking gesteld te worden van de Officier van Justitie.

HET KOPEREN KOFFIEKETELTJE

Dezelfde maand 15 oktober, 's avonds 8 uur proberen de broers Gerrit en Jan, oud 15 en 12 jaar een koperen keteltje te verkopen aan koperslager Van Deventer in de Kaatsbaan. Deze gaat niet tot de koop over, doch waar-schuwt veldwachter Van Rooijen, die boven-dien te weten komt dat het koffieketeltje de volgende dag gekocht is door de vrouw van de koperslager Foster in Breukelen voor 50 centen. Het gezin waartoe de jongens behoren, is armlastig, terwijl hun vader zich sedert enige dagen in hechtenis bevindt. Voldoende reden voor Van Rooijen om navraag te gaan doen in Breukelen, aangezien hij voor bedelaarstransport daar toch moet zijn. Vrouw Foster vertelt hem dat de oudste jongen haar gezegd had, dat hij het keteltje van zijn moei, de vrouw van Arnold Vos uit Breukelen, had gekregen. Van Rooijen raadpleegt dan burgemeester Dolmans, die daarop de jongste van de twee jongens bij zich laat komen. Deze houdt - volgens het rapport - stokstijf vol, dat hij niet weet of het keteltje ontvreemd is, maar ook *'dat hij met zijn broer de nacht van woensdag op donderdag heeft rondgezworven en dat des donderdags 's namiddags bij de koperslager te Breukelen het keteltje werkelijk voor vijftig centen is verkocht, dat zij vervolgens tezamen voor dat geld klompen hebben gekocht, also zij blootsvoets liepen.'* Dolmans bleef in het ongewisse over de herkomst van het koffieketeltje, maar kende de schrijnende omstandigheden waarin het bewuste gezin in een krotwoning in een nu verdwenen doodlopende steeg, halverwege de Langegracht, leefde.

Maarssen werd in de jaren 1844-1850 geteisterd door cholera, overstromingen en werkloosheid; minstens een vijfde deel van de bevolking was zonder inkomsten en werd schraal bedield.

We zouden de ruimte van een boek nodig hebben om alle gebeurtenissen van gelijke strekking uit die periode te kunnen verhalen. We mogen ze ook niet met de mantel der eeuwen bedekt houden. Bittere armoede die tot kwellende honger leidt, en het wederrechtelijk in bezit nemen van goederen van anderen gaan soms hand in hand. Die wetenschap vinden we terug in het besluit van het gemeentebestuur van Maarssen als het met

het oog op de ongunstige vooruitzichten tengevolge van het mislukken van de aardappeloogst in 1845 bijzondere maatregelen treft. Dan wordt er een inzameling van gelden georganiseerd om de noden van *'de minvermogenden'* te lenigen, maar ook om de veiligheid van personen en goederen te waarborgen. Daartoe werd een groot gedeelte van het ingezamelde geld aangewend om extra nachtwachten aan te stellen en te bezoldigen. Inplaats van twee gingen er zeven nachtwachten surveilleren in de barre winter van 1845-1846!

Welke andere mogelijkheden stonden er open voor de hongerlijdenden. De armenkas? Het gezin waartoe de jongens van het keteltje behoorden, werd gesteund met 150 cent per week, waarvan 60 cent nodig was voor de huur van hun schamele woning. Rondventer worden? Dat betekende huisraad en kleding bij de Bank van Lening brengen en het geleende geld omzetten in koopwaar en daarmee de boer opgaan, maar het aantal rondventers was al zo groot. Bedelen was verboden. Je deed dat niet in je eigen woonplaats en werd je elders gepakt, dan kreeg je een week correctionele gevangenisstraf, gevolgd door enige jaren verbanning naar de bedelaarskolonie Ommerschans. Maar diefstal??? Frans, met de drie stukken kaas op de Vechtbrug, zei bij zijn aanhouding niet zo maar: *'maak me niet ongelukkig.'* Hij wist dat gevangenisstraf, maar toen ook nog de schandpaal, of geseling en bij herhaling zelfs brandmerken, zijn lot kon zijn.

Dick Dekker

DE AANLEG VAN HET MERWEDEKANAAL (1885-1891)

In het volgende nummer zullen we aandacht besteden aan het Merwedekanaal, waarvoor we van ons lid Ir. Th. van Putten uit Zoetermeer talrijke interessante bijzonderheden (w.o. tekeningen) ontvingen.

EEN BELANGRIJK CHARTER UIT 1347

CHARTERS

Het Latijnse woordje 'charta' (ned. charter) betekent o.a. papier, geschrift, brief en houdt in alles wat van officiële zijde wordt openbaar gemaakt of overeengekomen, dus het Nederlandse woord oorkonde is daar wel een goede vertaling voor.

Voor al vanuit de middeleeuwen hebben we een grote hoeveelheid charters in de archieven liggen.

Eén van de meest belangrijke charters is waarschijnlijk wel de in Engeland afgesloten (afgedwongen is een beter woord) Magna Charta Libertatum (1215), waarin de leenmannen van Jan zonder Land meer macht afdwongen. Dit charter wordt wel de basis van de Engelse democratie genoemd.

Ook tegenwoordig gebruikt men nog wel charters b.v. dat van 1941 toen Roosevelt en Churchill het Atlantic Charter uitvaardigden waarin zij o.a. afzagen van gebiedsuitbreiding voor hun landen, vrije keuze van de regeringsvorm voor alle naties beloofden, verbetering van de sociale positie van de massa's en de 'beruchte' zinsnede opnamen dat de mens vrij moest zijn van vrees, nood en geweld.

Zoals ook uit dit door onze werkgroep paleografie vertaalde charter blijkt, zitten er veel haken en ogen aan om deze bronnen in later tijd goed te lezen. Er zitten tussen deze charters zelfs vervalsingen, zodat het bijna vanzelfsprekend was, dat met het minder dienstbaar worden van de geschiedwetenschap aan heersende groepen er kritischer naar de bronnen werd gekeken en Jean Mabillon in 1681 met het eerste handboek over oorkondenleer en paleografie kwam nl. 'de re diplomatica'.

ACHTERGROND VAN DIT CHARTER

Oppervlakkig gezien is dit een normaal charter waarin Gisebrecht van Nijenrode voor een periode van 13 jaren het gerecht, de tins en de tienden van Maarsseveen pacht.

Als we ons afvragen waarom juist hij de pacht

mocht hebben en niet een ander, resulteert dat in een vrij triest verhaal over de macht van de stad Utrecht, of eigenlijk meer over de positie van de bisschop, die immers na 1122 (concordaat van Worms) niet meer door de keizer van het Duitse Rijk benoemd mocht worden, maar door de Paus die dit vaak overliet aan de kanunniken van de Domstad en dan achteraf de benoeming bevestigde. En deze kanunniken waren vaak mensen van hogere komaf, die er belang bij hadden dat een familielid of bevriend iemand gekozen werd, zodat het begrijpelijk is dat er eigenlijk zelden een echt krachtige bisschop naar voren kwam.

Voor een goed beeld moeten we iets verder in de tijd terug gaan en een charter raadplegen uit 1331, waarin Splinter van Nijenrode van het Kapittel Sint Pieter voor een periode van 15 jaar het gerecht enz. in pacht neemt.¹ Dit gebeurde tijdens bisschop Jan van Diest (1322-1340), een slap en door schulden beladen man. Hij was door de Paus te Avignon benoemd en moest voor deze post 5000 goudgulden betalen, zodat hij om aan geld te komen, goederen en ambten ging verpachten en via allerlei andere leningen in een net verstrikt raakte waaruit hij niet meer kon ontsnappen. De geschiedenis van Utrecht tijdens Jan van Diest verloopt zelfs zo droevig dat de toenmalige graaf van Holland, Willem III, en de Hertog van Gelre, Reinoud III, wier huizen al decennia lang bezig waren om via allerlei vn. financiële wegen invloed in het Sticht te krijgen, een verdelingsverdrag sloten.

Het 'toeval' wil dat dit verdrag ook in 1331 werd gesloten! Hoewel de kapittels vaak lijnrecht tegenover de bisschop stonden, heb ik toch de indruk dat deze verpachting door de bisschop is opgedragen of dat de kapittels een verovering van hun gebied door Holland of Gelre probeerden te voorkomen, door het aan een holland-gezinde heer te verpachten. Voor de graaf van Holland was mede in ver-

band met de handel, de beheersing van de Vecht van vitaal belang, vandaar dat we langs de Vecht allerlei edelen zien neerstrijken, die op de hand van Holland zijn, hoewel dit wat overdreven is, want de kleine landadel was meer uit op versterking van de eigen positie en vond het niet zo'n punt om eens van partij te veranderen, zoals onze Gisebrecht van Nijenrode, waarover hieronder meer.

Vanuit deze achtergrond is het begrijpelijk dat de heer van Ruwel zijn zoon Gerard Splinter eind 13e eeuw een slot liet bouwen aan de Vecht (dit slot noemt hij Nijenrode); gaan we nog verder, dan blijkt de Hollandse vinger in de pap duidelijk, want de zoon van Gerard Splinter, Gijsbrecht¹ draagt zijn huis over als een 'vrij eigendom'² aan de graaf van Holland, die hem er weer mee beleent.

De Holland-gerichte belangen van de Nijenrodes blijven tot diep in de Bourgondische tijd doorgaan en daarna is het weer Holland dat de boventoon gaat voeren met als culturele top de Hollandse penetratie in de Vechtstreek tijdens de Gouden Eeuw, toen men grote gebieden kocht en er zijn landhuizen op bouwde.

Vanuit deze optiek en de nauwe familierelaties langs de Vecht tussen de Van Zuilens, de Van Zuilen van Nijevelts, de Ter Meers, de Nijenrodes, de Loenersloots, Abcoudes en ga zo maar door, is het belangwekkend om te zien dat de topklaag der Vechtstreek (adel, later bourgeoisie) door de eeuwen heen vrij Holland gericht is geweest, en dat, wat betreft Maars(s)en(veen) de gewone bevolking, zo ze al boven het lokale belang uitkwam, op Utrecht gericht was.

GISEBRECHT VAN NIJENRODE

Het werkje over Nijenrode door dr. Postma vermeldt over onze Gisebrecht II van Nijenrode nogal wat wapenfeiten, vooral als voorvechter van de partij der Kabeljauwen tijdens de Hoekse en Kabeljauwse twisten, een partij die de Hollandse graaf Willem V weer steunde. Dat het niet alleen een strijdbaar maar ook een gewelddadig man was, blijkt wel uit het gegeven, dat hij in 1355 de mannelijke bevolking van Bunschoten de dood in jaagt; overigens is de partijvastheid maar betrekkelijk, want na de vijftiger jaren van de 14e eeuw

(Willem V is dan krankzinnig geworden) zien we hem in de Hoekse partij hoge functies bekleden, nadat hij zijn Kabeljauwse verleden had goedgeemaakt en afgezworen door een pelgrimsreis naar Jeruzalem te ondernemen.

Volgens Postma voerde Gisebrecht II het beheer over Nijenrode van 1351-1396, hetgeen door de heren Munnig Schmidt en Lisman in hun boekwerk *'Plaatsen aan de Vecht en Angstel'* is overgenomen.

Als men 1351 als beginjaar aanneemt, is het moeilijk te verklaren, waarom Splinter van Nijenrode (de voorganger van Gisebrecht) wel in 1331 het gerecht en de tienden pacht voor 15 jaar³, maar in 1347 het 'contract' niet meer verlengd krijgt. Ik heb in de archieven geen gegevens kunnen ontdekken, over een heer die zonder huis gerecht en tienden kon pachten, dus het lijkt me dat Gisebrecht al eerder als heer van Nijenrode optrad. Misschien dat hij pas in 1351 zijn leen officieel liet erkennen (verheffen).

Drs. Wallie Smits

1. Archief Kapittel Sint Pieter inv. nr. 908 (charter zelf was spoorloos).
2. Postma E.B.J., Nijenrode, 1975, p. 6.
3. Sint Pieter 908.

Op pagina 44 een verkleinde fotocopy van het charter, gevolgd door de transcriptie (en aantekeningen) van onze werkgroep paleografie, die geleid wordt door mevrouw Hogenhout-Hofman. De nummering maakt duidelijk, dat het charter uit 22 regels bestaat. Uiteraard is het einde van een regel niet het einde van een zin.

Alle den ghenen die desen brief sullen sien of horen lesen. Wi deken en(de) ghemeene Capi-
tel der kerken van sinte peters tutecht, maken
waer oec dat sake (= al was het ook dat;
monte = munt)
7. dattet goud opname en(de) meer gouden
dant payment, daart voer ghescreven is. so en
souden wiit nyet hogher dorven nemen, dan
voer sulc (opname = in waarde stijgt)
8. payment alst voer bescreven is. En(de) waer
oec dattet ofnemende ware, en(de) min goude
dat quame ons te baten, en(de) wi en soudent
nyet ho
9. gher dorven nemen dan voer siin payment
daert dan voer ghinghe te betalen jaarlix op
sinen cost en(de) sinen anx in onser kerken
van (anx = risico)
10. sinte peters tot utrecht. iof in wat steden dat
wi willen binnen utrecht. onsen cameraer iof
den ghenen diere toe gheset worde van
11. onsen wegghen, de ene helft van desen voer-
screven viertich ponden binnen viertien
daghen na kersdaghe, en(de) de ander helft
binnen viertien
12. daghen na meye daghe (1 mei), en(de)
also voert jaarlix opt sulken vorwarden, dat

1. Alle den ghenen die desen brief sellen sien of horen lesen, Wi deken en(de) ghemeene Capi- tel, der kerken van sinte peters tutecht, maken
2. cont en(de) kenlic, dat wi eendrachteliken mit ghemenen consente verpacht hebben, en(de) in pachte ghegheven, haren ghise- brechte en nywenrode
3. ridder, onse gherechte tins en(de) tienden van maersenvene, also groot, en(de) also breed als ghelegghen siin en(de) onser kerken voerseyt toebehooren (tins = pacht)
4. sonder archeyt. tot dertien jaren toe naest volghende der daten des briefs. elkes jaars vanden dertien jaren voerscreven, om vier- tich
5. pont goets ghelts. den gulden hellinc van florense, voer viiftien scillinghe den gulden lam, voer seventien scillinghe den gulden reael voer ach =
6. tien scillinghe, den gulden scilt van des coninx monte van vrancrike voer twintich scillinghe gherekent, goets ghelts En(de) al-

7. dattet goud opname en(de) meer gouden dant payment, daart voer ghescreven is. so en souden wiit nyet hogher dorven nemen, dan voer sulc (opname = in waarde stijgt)
8. payment alst voer bescreven is. En(de) waer oec dattet ofnemende ware, en(de) min goude dat quame ons te baten, en(de) wi en soudent nyet ho
9. gher dorven nemen dan voer siin payment daert dan voer ghinghe te betalen jaarlix op sinen cost en(de) sinen anx in onser kerken van (anx = risico)
10. sinte peters tot utrecht. iof in wat steden dat wi willen binnen utrecht. onsen cameraer iof den ghenen diere toe gheset worde van
11. onsen wegghen, de ene helft van desen voer- screven viertich ponden binnen viertien daghen na kersdaghe, en(de) de ander helft binnen viertien
12. daghen na meye daghe (1 mei), en(de) also voert jaarlix opt sulken vorwarden, dat

haer ghisebrecht van nywenrode voerseyt, ons, ofte onsen ghewaerden (= gemachtigde)

den waer dat sake dat haer ghisebrecht voerseyt, nyet en betaelde ons, often onsen ghewaerde

13. *bode, tot alre tiid, alse wiis behoeven onsen pacht en(de) onse scout, aldaer sel doen wtpanden ghelike siins scout. En(de) dat recht daer te vueren (= uitvoeren; scout = schuld; wtpanden = door panding innen)*

18. *bode tot elken voerscreven t(er)mine, onse scout en(de) renten, iof dat hi dese voerscrevene vorwarden in enigher manieren verbrake, so velle (vervalt)*

14. *also alset daer ghewoenlic is, en(de) van ouds woenlic gheweest heeft. En(de) wanneer oec ghevallet, dat wi oft iemant tot onser behoef eyghen*

19. *hi van allen rechten dat hi hadde anden gherechte tins en(de) tienden voerscreven en(de) alle voerscreven vorwarden waren quijt also verre*

15. *dom ontfanghen willen van enighen goede dat wi coften, iof dat ons ghegheven worde in desen voerseiden gherechte daer sel hi sinen scout*

20. *alst onse wille ware daer si quijt waren en(de) ander nyet. en(de) nochtan soude hi en(de) ware sculdich te betalen dien pacht die v(oer)screven waren van den*

16. *mitten lantghenoten (landeigenaars) en(de) mitten buren (burgers) sonder enigher hande wedertale (tegenspraak) over laten staen, dat ons, oft yemant tot onser behoef, die eyghen*

21. *t(er)mine verleden (verlopen). also groot alse hi beliepe (bedroeg). en(de) opdat dit vast en(de) stade blive (rechtsgeldig), so hebben wi hem desen opene brief hirop ghegheven beseghelt mit*

17. *dom ghegheven warde. Voert siint vorwar-*

22. *ons capitels seghel ghegheven int jaer ons he(re)n dusent, drehondert seven en(de) viertich op sinte johans dach te midde somer.*

DE MAARSSSENSE GASFABRIEK en DE STRAATVERLICHTING

Van kaars tot gaslantaarn

Tegenwoordig vindt men het vanzelfsprekend dat de straten en wegen, waarlangs men zich na zonsondergang wil begeven, verlicht zijn. Dat dit vroeger anders was, ook in de steden, laat zich raden. Zo reikten in het begin van de zeventiende eeuw de bemoeiingen van de Amsterdamse overheid met de straatverlichting niet verder dan haar voorschrift aan de hoofdbewoner van elk twaalfde huis, een lantaarn met een kaars buiten te hangen. Van stadswege werden mensen aangesteld, die bij zonsondergang deze lichten moesten ontsteken. De kosten werden op de bewoners van alle huizen verhaald en onder de naam 'lantaarngeld' geïnd. Toch zou Amsterdam reeds een halve eeuw later met zijn stadsverlichting de andere Europese hoofdsteden naar de kroon steken. De kaarslantaarn had toen het veld geruimd voor de door de bekende schilder Jan van der Heijden ontworpen olielamp, waarvan er in 1669 meer dan

tweeduizend hun licht verspreidden in donker Amsterdam. Immers, donker bleef het en niet alleen naar onze huidige maatstaven.

Het werd beter na de uitvinding van het lampegglas (1785) en het aanbrengen van terugkaatsende spiegels (reflectors).

Als in Amsterdam het gas, uit steenkool verkregen, in 1847 de voornaamste lichtbron wordt, behelpt Maarssen zich nog tot 1866 met olieverlichting.

Het moment waarop de kaarsverlichting in Maarssen werd vervangen door olieverlichting hebben we nog niet kunnen achterhalen. Wel weten we uit Schouwbriefven dat er regelmatig door of namens schout en schepenen gecontroleerd werd of de kaarslantaarns bij de Vechtbrug in goede staat verkeerden en of de Grachtbewoners die daarvoor aangewezen waren een kaarslantaarn buiten hadden hangen. De zorg voor een doeltreffende dorpsverlichting was in Maarssen groter dan in de meeste andere gemeenten. Vooral bij nieuwe maan heeft in de loop der eeuwen menige Maarssenaar zijn tol in de vorm van verdrinkingsdood moeten betalen.

Uit de Konditiën en Voorwaarden, opgesteld in 1824, voor de aanbesteding van de verlich-

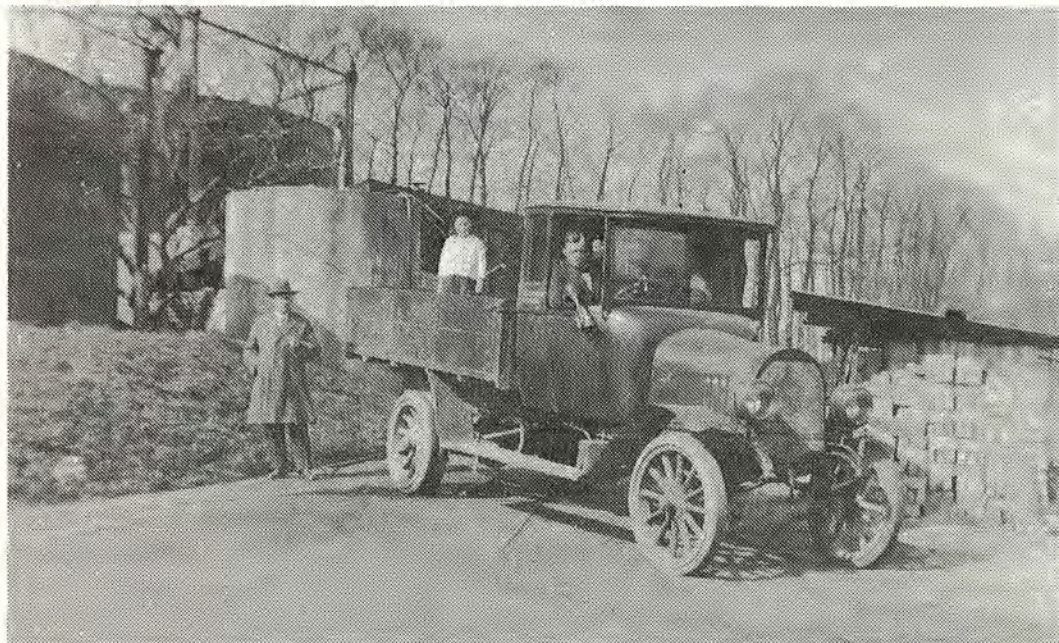
ting van het Dorp Maarssen en ressort (Maarssenbroek en Maarsseveen), blijkt dat er dan olieverlichting is, maar dat de lampen niet mochten branden gedurende het schijnen van de maan! Bovendien werden de lampen vanaf 1 mei tot 15 september niet gebruikt, maar werden ze overgebracht naar de zolder van de stal van de schout in de Bolensteinestraat. Daar komt bij dat van september tot mei de lampen slechts brandden tot 12 uur 's nachts. Voor de vier lampen bij de brug golden deze beperkende bepalingen in veel mindere mate; die bleven branden tot zonsopgang.

DE MAARSSENSE GASFABRIEK

De gasfabriek kwam niet zo maar uit de lucht vallen. Eind 1864 verzocht J.M. Elias uit Amsterdam om een concessie *'tot oprichting eener gasverlichting in Maarssen.'*

Na ampele besprekingen waarbij veiligheidsmaatregelen tegen brandgevaar en andere rampen de grootste aandacht kregen, schrijft Elias op 23 maart 1865 echter, dat hij door

Eerste vrachtauto van de gasfabriek (1922). Achter het stuur: D. Faber. Naast de auto: J. Jongman. Op de auto: Corrie Faber. In de auto: Rietje Faber.

Het interieur van de gasfabriek.

onvoorziene omstandigheden zijn aanvraag om concessie moet intrekken.

L. Schluter is de tweede die een poging waagt. Uit ingewonnen inlichtingen blijkt, dat hij twee jaar eerder in Enkhuizen een gasfabriek had opgericht, die volgens de burgemeester van die plaats *'een alleszins voldoende verlichting geeft en waarbij men van rook of stank geen hinder heeft gehad.'* Het gemeentebestuur van Maarsse beslist om met Schluter in zee te gaan en verkrijgt op 8 november 1865 van de minister van Binnenlandse Zaken toestemming om Schluter de concessie te verlenen met de bepaling: dat generlei stoffen van de gasinrichting afkomstig in openbare wateren mogen afvloeien maar in waterdichte bakken moeten worden opgevangen - een milieubewuste voorwaarde!

Schluter die zich om kapitaal te verkrijgen associeert met Barnouw uit Enkhuizen moet een contract tekenen waarin 31 artikelen voorkomen, die o.a. behelzen: dat vanaf 1 januari 1866 aan hen het uitsluitend recht

wordt verleend de gemeente door middel van lopend steenkoolgas te verlichten, daartoe zo ook ten dienste van particulieren in de straten en wegen de vereiste pijpen te leggen en de benodigde palen te stellen. Als, tengevolge van het lekken van de pijpen of door het doordringen van gas in de bodem, bomen of andere houtgewassen mochten sterven, moeten de eigenaren hiervan schade-loos worden gesteld. Er zal begonnen worden met 13 lantaarns met gasvlammen van de grootste soort (vleermuisvleugels, tien duim breed, zeven duim hoog) voor de som van zestien gulden 's jaars per lantaarn. De lantaarns zullen branden in de periode 15 augustus - 15 april en iedere avond ontstoken worden binnen het uur na zonsondergang en ze mogen niet worden geblust voor middernacht.

HET SCHIJNEN VAN DE MAAN

'Bij het schijnen van de maan zal het gas niet behoeven te branden met dien verstande dat

De Kerkweg in 1937. Tussen huis en kerk is een gedeelte van het gaskantoor zichtbaar.

(Foto: Historisch Topografische Atlas Gemeentelijke Archiefdienst Amsterdam).

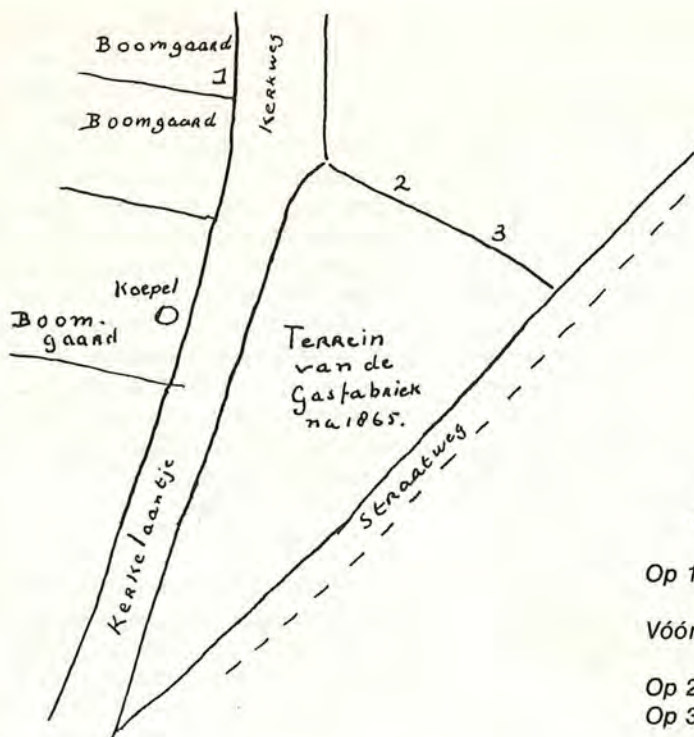
wanneer de maan slechts in de vooravond voldoende licht geeft, de gaspitten een uur voor het ondergaan der maan moeten ontstoken zijn of wanneer de maan eerst later opkomt niet dan een uur na het opkomen der maan mogen geblust worden. In verband met het voorgenoemde zal de maan geacht worden voldoende licht te geven van de vijfde dag na nieuwe maan tot en met de vierde dag na volle maan.

De prijs zal de gemiddelde prijs van het gas zijn welke door particuliere gasfabrieken in acht kleine gemeenten wordt genoten. De aannemers zullen verplicht zijn de particulieren die zulks verlangen van gas het gehele jaar te voorzien en zij zullen daartoe de nodige pijpen moeten leveren, die gerekend vanaf de hoofdpijp in de straat voor rekening zijn van de particulieren, doch niet hoger berekend mogen worden dan vijfenzeventig cent de el.' Aldus artikel 19.

De gasfabriek kreeg als terrein toegewezen de grond kadastraal aangegeven met 514, dat tot

die datum als bouwland had gediend en eigendom was van de familie Huijdecoper. Het terrein in de vorm van een driehoek lag toen buiten de kom van de gemeente, aan de lange zijden begrensd door boomgaarden en de Straatweg. De kleine zijde van de driehoek werd begrensd door de huidige Kerkweg (Harmonie-Straatweg) waaraan nu de Gereformeerde Kerk ligt en de Open Hof. Langs de boomgaarden liep het Kerkelaantje, waar ter hoogte van het huidige gymnastiekgebouw een theekoepel stond.

De wisseling van eigenaren is vrij groot. Schluter ziet in mei 1867 zijn medevennoot Barnouw uittreden, voor wie B. van Raalte in de plaats komt, maar een half jaar later al neemt H.W. Duijts de concessie over. Deze krijgt in 1869 toestemming voor het plaatsen van een nieuw stoomtuig met ketel. 'De vuurplaats bevindt zich onder de 4 meter lange cilindervormige ketel, die een metaaldikte heeft van 0.011 meter. Op de ketel zijn twee veiligheids-

SITUATIE ± 1840

- Op 1 komt in 1885
De Harmonie
Vóór 1860 wordt 2 - 3
de Kerkweg.
Op 2 nu de Open Hof.
Op 3 voorheen
woning van Faber.

kleppen. De totale belasting van de eerste klep is 29 kg en van de tweede 217 kg. De voeding geschiedt met een perspomp door het stoomtuig bewogen. De ketel is voorzien van stoomfluit met vlotter. Het vermogen van het stoomtuig is vijf paardekracht.'

De fabriek was gunstig gelegen met betrekking tot de aanvoer van steenkolen. Het Merwedekanaal was nog niet gegraven, de vrijwel rechte overigens smalle Zeilweg liep naar de losplaats van het station. Als in 1879 de straatverlichting in de Raad ter sprake komt, blijkt dat er nog steeds petroleumlantaarns dienst doen bij de Panoven (nu A.C.F.) en de losplaats bij de Zeilweg. Maar vervanging door gaslantaarns betekent uitbreiding van het buizenstelsel en bovendien meent de gasfabrikant dat dit nadelig zal zijn voor de verlichting met het oog op de vereiste grotere drukking. De petroleumlantaarns worden daarom niet vervangen!

De winstmarge van de fabrikant stond onder druk van de eisen die de gemeente mocht stellen met betrekking tot de gasprijzen.

In hoeverre particulieren in de beginjaren gebruik maakten van gasverlichting, is ons onduidelijk gebleven. Wel weten we dat in 1871 de vertrekkende burgemeester Van Lawick Pabst een nieuwe gaskroon schenkt voor het gemeentehuis in de Breedstraat, maar ook dat in 1871 F.G. van Reede, bewoner van het nieuwgebouwde Vechtenstein verstoken is van gaslicht, omdat de pijpleiding niet zover reikte.

In 1885 is R.T. Mees de nieuwe gasfabrikant. In zijn contract, op de meeste punten gelijk aan dat van 1866, is opgenomen dat Mees voor het branden gedurende het gehele jaar van de beide lantaarns bij de Maarssense Vechtbrug, van één uur na zonsondergang tot één uur voor zonsopgang, vijfentwintig gulden zal ontvangen. De overige lampen branden slechts gedurende acht maanden tot twaalf uur middernacht, maar één lantaarn in de kern van de gemeente (Breedstraat) moet doorbranden tot één uur voor zonsopgang. Het gas voor particulieren mocht

niet hoger berekend worden dan tegen 13½ cent per kubieke meter boven en behalve de meterhuur tegen de gewone prijs.

Viel er voor Mees te weinig te verdienen? Immers ook hij vertrekt reeds na enkele jaren.

De volgende eigenaar, K. Enthoven, heeft met de gasfabriek speculatieve bedoelingen. Vanaf de overname probeert hij de fabriek met winstoogmerken aan de gemeente te verkopen, hetgeen hem niet lukt. Eerst in 1895, als er in Maarssen 27 straatlantaarns zijn en in Maarsseveen 13, branden de lantaarns ook in de periode april-september.

In 1893 was Pieter D. Spruijt eigenaar geworden. Hij was de eerste die op het terrein van de fabriek ging wonen. Spruijt, geboren in Utrecht, woonde van 1887 tot 1893 al in Maarssen, op kamers in de Breedstraat, in het huis rechts van de latere haarden-rijwielhandel van Okkerman. Als de ongehuwde Spruijt in 1903 op 40-jarige leeftijd overlijdt, begint de periode Faber.

EEN HALVE EEUW FABER'S GASFABRIEK

Na twee jaar onderhandelen met de erven Spruijt, start op 10 oktober 1904 de Naamloze Vennootschap 'Gasfabriek Maarssen' onder directie van Anne Faber. Faber die in 1852 in Gorredijk geboren was, woonde tot 1905 met zijn vrouw Cornelia Wilhelm en kinderen in Krommenie. In 1914 wordt zijn zoon Dirk adjunct-directeur op een salaris van f 800 per jaar, met gebruik van vrije woning en uiteraard vuur en licht. De bestaande directeurswoning aan de Kerkweg, hoek Straatweg moet daarom verbouwd worden, want de aandeelhouders vinden het van groot belang dat ook Dirk Faber op het terrein van de gasfabriek woonachtig is. Vooral de naam Dirk Faber zal tot de verbeelding van oud-Maarssenaars spreken. Alom bekend en gerespecteerd bewees hij de Maarssense gemeenschap grote diensten, onder meer als commandant van de vrijwillige brandweer. Dirk, geboren in 1888 in Krommenie, huwde met Geertruida Pijper, kruideniersdochter van de Langegracht. Zij kregen drie dochters: Cor(nelie), Anne Marie en Anne.

In 1904 zijn A. Faber, D. van Leijden en E. van Leijden de enige aandeelhouders. Het dividend schommelt in de eerste jaren tussen 4 en 5%. Het bedrijfskapitaal van f 40.000 is dan voor 50% volgestort. In 1908 wordt de stoommachine op voorstel van Faber vervangen door een gasmotor, waarvan het gebruik het bedrijf vrijwel niets kost. In 1909 constateert men dat het gasverbruik achteruit gaat, daar velen zich aansluiten bij de Electricische Centrale. A. Faber geeft de volgende concurrentie-circulaire uit:

'Wij hebben de eer u mede te delen dat wij door verlaging van de kolenprijzen in staat zijn om vanaf 1 april de gasprijzen te verlagen met 2 cent per M³, zodat deze zullen bedragen:

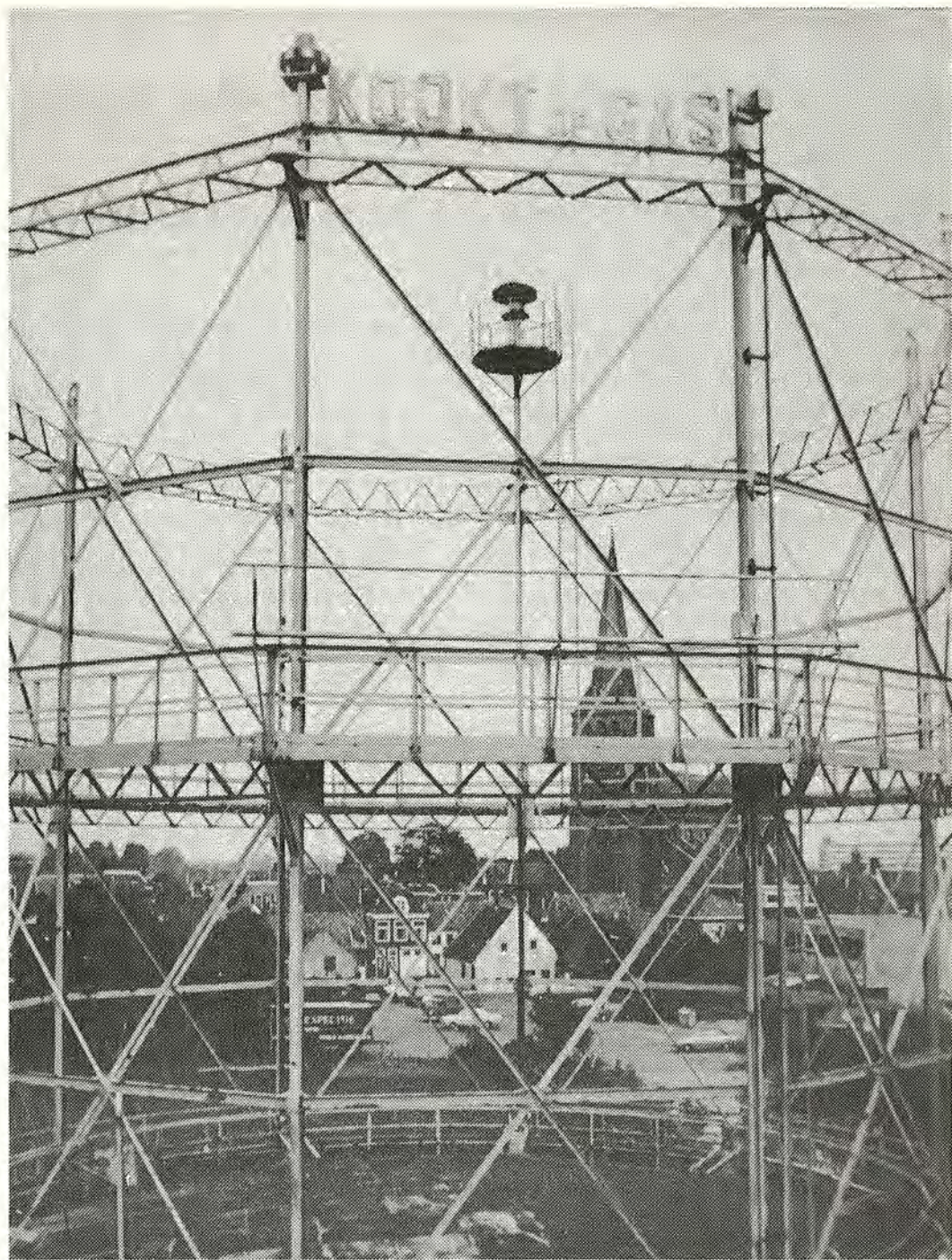
<i>voor licht- en kookgas</i>	<i>5 ct per M³</i>
<i>voor muntgas</i>	<i>6 ct per M³.'</i>

Oudere Maarssenaars zullen zich de meer en minder kwetsbare gaskousjes en de muntjes nog wel herinneren, ook het luikje bij het kantoortje van Faber, waardoor de muntjes, later twintig voor een gulden, in de vorm van een vierduitstuk met een gat, (een hartje) werden aangereikt.

De jaarvergaderingen werden meestal gehouden in Krasnapolsky te Amsterdam, omdat de belangrijkste aandeelhouders in Noord-Holland woonden (Enkhuizen en Krommenie).

Reeds in 1918 zijn er besprekingen met de gemeente Utrecht met de bedoeling de eigen gaswinning op te geven en het gas voortaan te betrekken van de Utrechtse gasfabriek. Ze blijven aanvankelijk zonder resultaat. Daarom wordt dan besloten om de gasfabriek te moderniseren. D. Faber jr. maakt daarvoor een studiereis naar Duitsland met als resultaat dat men in 1921 overgaat op een ander systeem, waarvoor de stokerij moet worden verbouwd en een nieuwe oven besteld. In 1925 treedt directeur A. Faber af wegens gezondheidsredenen.

Onder de directie van Dirk Faber starten in 1926 besprekingen met de gemeente Maarsse, die in 1927 alle aandelen overneemt, onder voorwaarde dat het gas van de Utrechtse Gasfabriek wordt betrokken. De naam N.V. Gasfabriek 'Maarssen' wordt gewijzigd in N.V. Gasbedrijf 'Maarssen' en er verrijst

De gashouder vlak voor zijn sloping.

Foto: Jan J. van Dijk.

een hoge gashouder op de plaats van de tegenwoordige Brandweerkazerne. Als Dirk Faber op 19 januari 1955 plotseling overlijdt, is de verslagenheid in Maarssen groot.

Enige maanden later wordt de Maarssenaar de heer H. Koelman benoemd tot directeur van de N.V. Gasbedrijf 'Maarssen'.

Dick Dekker

Zie ook pagina 55.

DE BURGEMEESTERS VAN MAARSSSEN (III)

**Jhr.Mr. Joan Huijdecoper van Maarsse-
veen (1856-1868)**

Volgens de notulen van de raadsvergadering van donderdagmiddag 13 april 1856, werden na een korte toespraak van wethouder G.W. van Winsheijm, de burgemeesterspenning en -hamer overhandigd aan Joan Huijdecoper. Vóór zijn binnentreden in het oude gemeentehuis in de Breedstraat (nu het rechtergedeelte van schoenenmagazijn Telkamp) werd de nieuwe burgemeester door twaalf in het wit geklede meisjes met bloemen bestrooid. De meisjes, getooid met kransjes om het hoofd waren:

Gonde van Wissen	Truitje Maureau
Keetje Nieuwenhuizen	Bertintje Dolmans
Lientje Besselsen	Koosje Wenting
Marietje de Heus	Betje van Tijn
Naatje Soede	Naatje Houssart
Mietje Miltenburg	Mietje Kok

Anderhalf uur eerder had zich in de Timmerslaan een feestelijke stoet gevormd, waarbij een muziekkorps van de veldartillerie uit Utrecht van 20 man. Een keurig verzorgd programmaboekje van de feestelijkheden geeft tal van bijzonderheden, ondermeer alle namen van de deelnemers aan de optocht. De eerste bestemming was Goudestein, waar de louter mannelijke deelnemers, in het zwart gekleed, met oranjejerpen en nationale linten, in groepen te paard en te voet, defileerden voor Joan Huijdecoper, die in tenue op het bordes stond. Daarna trok de stoet, met de burgemeester, gezeten in een koets met een wapendrager naast elk portier en een page naast beide paarden, naar het gemeentehuis.

In de eerste helft van de 19e eeuw was Goudestein voor de familie Huijdecoper gedurende vele jaren slechts een zomerverblijf. Een gedeelte van het huis werd toen bewoond door het gezin van de tuinman. Maar vanaf 1850 was Goudestein de vaste woonplaats van Joan Huijdecoper en zijn gezin. Joan, advocaat, geboren in 1821 te Amsterdam en gehuwd met Louise R.J.A. Ram, geboren in 1827 te Utrecht, woonde tot zijn overlijden in 1890 op Goudestein. Hier groeiden zijn kinderen op: Henriëtte, Jan Elias, Willemina, Marinus Joost, Karel Joost en Louise.

Het is de gangbare opvatting dat tot in de 20e eeuw de belangrijkste voorwaarde voor het vervullen van het burgemeestersambt was prestige, verkregen door het voeren van een dubbele naam en een adellijke titel. Het optreden van Huijdecoper logenstrafte die opvatting. Hij dwong op vele andere manieren respect en achtung af. De raadsnotulen, maar zeker ook die van de plaatselijke afdeling van de Maatschappij tot Nut van het Algemeen, waarvan Huijdecoper een trouw lid was, spreken in dit opzicht een duidelijke taal. Zijn ijveren voor goed herhalingsonderwijs, het oprichten van een leesgezelschap en een spaarkas voor de zgn. gewone man, onderstreepte hij door schenkingen om de gestelde doelen te bereiken. Tijdens zijn ambtsperiode komt de gasverlichting tot stand en reeds in het eerste jaar een verbeterde gemeentelijke belastingheffing, waarbij Huijdecoper méér begrip toont voor het beginsel belasting naar draagkracht, dan twee andere gefortuneerde gemeentebestuurders. Het gaat niet aan alle vooruitgang tijdens zijn

ambtsperiode volledig op zijn debet te schrijven. Zo kwam een nieuw plaatselijk postkantoor in de Breedstraat in 1865 natuurlijk mede tot stand door bemoeiingen van de overheid. Toen van gemeentezijde de openingstijden bekend werden gemaakt, bleek dat het postkantoor ook op zondag geopend was, evenwel met de beperking dat er dan geen postwissels aangeboden en verzilverd konden worden en dat het kantoor van 10 uur tot 12 uur gesloten was.

Onwillekeurig dringt zich de vergelijking op tussen Huijdecoper's werk en dat van zijn voorganger Dolmans. Is een vergelijking wel mogelijk? Dolmans had wel heel veel hooi op zijn vork. De archieven leren ons dat Huijdecoper kon rekenen op meer bekwaamheid en ontwikkeling van zijn medewerkers in de raad en op de secretarie. Eigenhandig geschreven stukken van Huijdecoper zijn veel minder talrijk dan die van Dolmans. De laatste heeft vele jaren gestreden om de werkgelegenheid voor de honderden arbeidslozen in Maarssen te vergroten met zijn steun

aan de spoorwagenfabrikant Soeders aan de Zandweg (zie o.a. jg. 8 no. 2).

Als Dolmans in 1856 overlijdt, vertrekt kort daarop Soeders naar Groningen! Dan starten de gebroeders Brinkhoff uit Twello op dezelfde plaats (Nieuwhoop) een machinefabriek annex korenmaalterij en rijstpelderij. De tegenwerking van de omwonenden op de buitenplaatsen Huis ten Bosch, Ter Meer en Luxenburg is even groot als ten tijde van Soeders. Deze hield stand dank zij de steun van Dolmans. De gebroeders Brinkhoff geven de strijd al op in april 1858. Misten zij de steun van de nieuwe burgemeester?

Nog voor het einde van zijn tweede ambtsperiode vraagt Joan Huijdecoper in 1868 eervol ontslag aan, dat hem op 13 mei 1868 wordt verleend. Zoals eerder vermeld, hield dit niet een vertrek uit Maarssen in. Na zijn dood blijven zijn vrouw en dochters op Goudestein wonen tot 1904, niet vermoedend dat daar in 1983 burgemeester Waverijn al 16 jaar zijn werkkamer zou hebben.

Dick Dekker

MAARSSSEN EN MAARSSEVEEN in het adresboek van 1930

Allereerst vinden we vermeld: MAARSSSEN (U) met Dorp en Maarssenbroek. Kantongerecht Breukelen, Arrond. Rechtb. en K.v.K. Utrecht. 3223 Inwoners. Er is een spoor- en busverbinding. De laatste met Utrecht, Breukelen, Zuilen, Oud Maarsseveen, Tienhoven en Loosdrecht. Er is een Postkantoor met Telegraaf en Telefoonaansluiting. Er is een R.K. kerk, een Geref., een Chr. Geref. en een N.H. kerk.

Voornaamste industrie: Kinine-, olie- en sigarenfabrieken.

Boven aan de lijst staat: Burgemeester M.H. Eggink. Telefoonnummer 28.

Dan volgt de Gemeente Secretaris: H.J. Stevenhagen, Tel. 31. Wethouders waren: B.J. Lenssinck (Deze was boer in Maarssenbroek), C.E. Wolff (Directeur van de Electromotorenfabriek en het Electro-technisch Install. bureau aan het Zandpad (nu Zandweg Van Lingen en Langerak) tel. 7. Dhr. Wolff had privé ook telefoon, nl. no. 9.

De directeur van de Gemeentelijke waterlei-

ding, A.N. Vroege, had privé geen telefoon, in tegenstelling tot zijn collega van de gasfabriek, D. Faber, deze had no. 27.

Geneesheren waren er in Maarssen twee; t.w.: A.M. Hartog, aan de Emmaweg, tel. 8 en A.A. 't Hoen aan de Julianaweg, tel. 69.

Er was één tandarts, nl.: M.K. de Boer aan de Wilhelminaweg 26. Hij had nog geen telefoon, zodat telefonische afspraken nog niet mogelijk waren.

Er waren twee notarissen, nl. L.G. James,

Kerkweg 27, tel. 55 en G.A. le Jolle, wonende aan de Parkweg, ook hij had nog geen telefoon.

Deurwaarders waren er twee, t.w. D. Schroor aan de Emmaweg 14 en W.v.d. Wijngaard aan de Breedstraat 24; alleen de laatste had telefoon.

Aannemers waren: NV.. Gebr. Elbertse, A'damschestraatweg 19, tel. 29; J.M. Brinkhof, zonder vermelding van adres, tel. 48; G. Mook aan de Emmaweg en S. Stooker, Straatweg 38 c.

Er was een kunstaardewerfabriek aan de West Kanaaldijk, St. Lukas genaamd. Architecten of bouwkundigen die als zodanig optreden: C.A. van Beusekom en K. Broertjes, beiden vermeld zonder verdere gegevens.

Voor verzekeringen kan men terecht bij het Alg. Assurantie- en Administratiekantoor, Parkweg 43. Tel. 44.

Autobusondernemingen zijn er twee, t.w. Oskamp en Westrik, Breedstr. 8. Tel. 56 en Autodienst De Vechtstreek, gevestigd op de Beekweg 3.

Automobielen waren hier kennelijk nog niet te koop, wel worden zij er gerepareerd en wel bij J.H. Westrik aan de Breedstraat 13.

Het zou te ver voeren alles op te sommen, wat het boek verder nog vermeldt. We zullen volstaan met enkele grepen. P.W. van Arkel wordt vermeld als banketbakker. Broere bakt banket en brood, Hunnik, Thiers en Voskuil alleen brood. Beurtvaartdiensten worden uitgevoerd door: J.C. van Heezik; A. de Jager en H. Reimus. Bier wordt gebotteld bij G. Fokkenrood aan de Emmaweg.

Boeken worden verhandeld bij Goetheer aan de Breedstraat.

Onder de slaggers vinden we o.a. vermeld: J. Dorresteyn A 78. Hij wordt zowel onder Maarssen als Maarsseveen vermeld. Hij had tel. 19. De slagerij van F. Eglem, v.h. H.J. Heinsius, was niet telefonisch te bereiken. Kroes woonde op de Emmaweg en had tel. 72. P. Tebbens, hoek Raadhuisstraat-Parkweg had no. 15.

Onder café's vinden we vermeld: Concordia, De Harmonie en Kouffeld. Ook zij hadden telefoon, resp. de no's 68, 60 en 38.

Reijnders had al z'n drogisterij met 52 als

telefoonnummer. Het technisch bureau 'Mandersloot' aan de Breedstraat, wordt verschillende malen genoemd als handel in Electrotechnische artikelen en radio's.

Stalhouderij Verkuil was blijkbaar de eerste, die telefoon aanvroeg, want hij had no. 1.

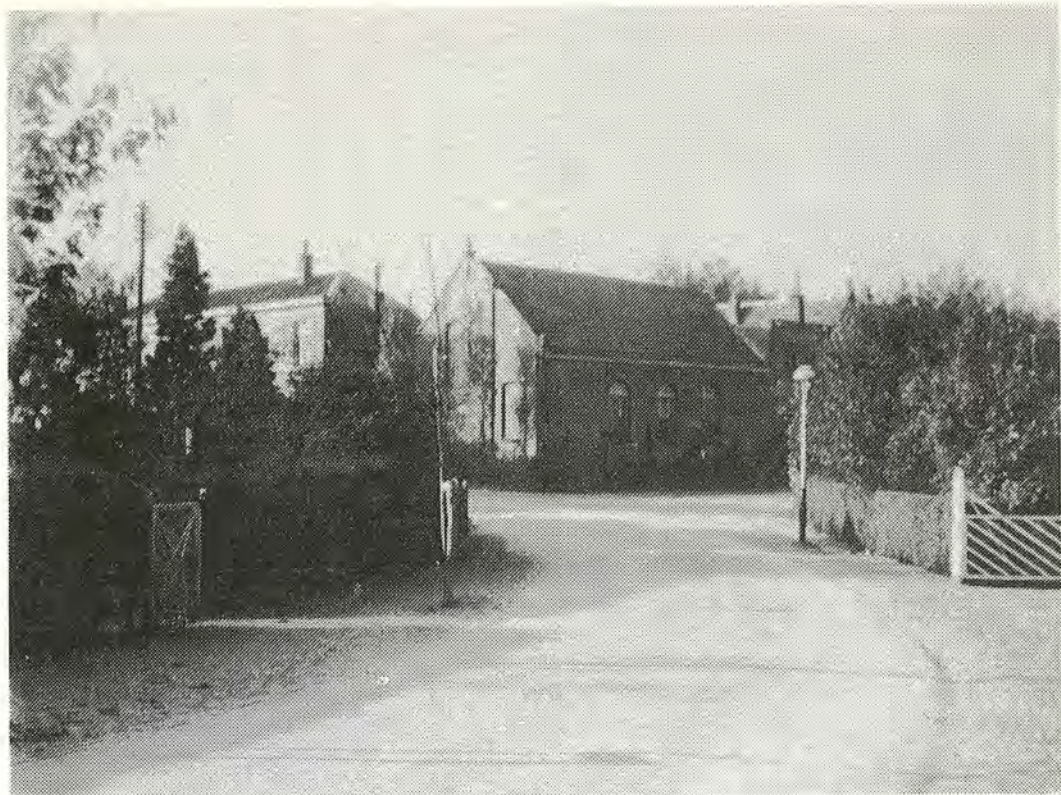
Tot zo ver Maarssen. Wat betreft Maarsseveen, dit bestond uit Nieuw- en Oud-Maarsseveen. Arrondissementsrechtbank, Kamer van Koophandel en Kantongerecht gelijk aan Utrecht 1752 inwoners. Telefoon en telegraaf verbindingen gelijk als Maarssen. Busverbindingen zie Maarssen. Kerken zijn er niet. Dhr. M.H. Eggink is ook burgemeester van Maarsseveen. Secretaris is ook hier Dhr. H.J. Stevenhagen.

Wethouders zijn: H. Verhoef Rzn. en H. Schoenmaker Ezn. Als geneesheer wordt vermeld A.M. Venker, Heerengracht 34, Maarsseveen, tel. 16 (Maarssen).

Telefoonaansluitingen waren er in Oud-Maarsseveen blijkbaar nog niet.

Tienhoven daarentegen had één telefoon, nl. no. 1 voor de burgemeester A.A. van den Hoorn. De burgemeester was tevens secretaris. Het aantal inwoners wordt niet vermeld. Wethouders waren: C. Verhoef Czn. en M. van 't Wout. Geneesheer was T. van 't Einde.

De gemeente Zuilen, toen nog niet verdeeld tussen Utrecht en Maarssen, telde 7791 inwoners. De burgemeester F.C.C. Baron van Tuyl van Serooskerken had telefoon 7. Het dorp omvatte het dorpje (Oud) Zuilen, Elinkwijk, Swesereng, De Klop (gedeeltelijk). Het behoorde ook onder het Kantongerecht van Breukelen, Arrondissementsrechtbank en Kamer van Koophandel Utrecht. Het ligt niet aan een spoorlijn, het dichtst bijzijnde station is dat van Maarssen (2,5 KM). Er is een busverbinding met Utrecht, Maarssen en Breukelen. Er is een Post- en Telegraafkantoor. Er is één R.K. kerk, twee Ned. Herv. kerken en één Gereformeerde. De voornaamste industrieën zijn: Borstel, gereedschappen, pannen, staal, steen, zuurstof en olie-raffinaderij. Behalve de burgemeester hebben ook nog telefoon, de stichting 'Salem' aan de Daalsedijk, de dakpannenfabriek van Weener aan het Zandpad, nl. no. 4, de

Parkweg hoek Julianaweg. Op het midden van de foto: de Christelijke Gereformeerde Kerk in 1937, die na sloping, in moderne stijl werd opgetrokken aan de Diependaalsedijk. De tuinen rechts op de foto moesten wijken voor de Termeerbrug.

(Foto: Historisch Topografische Atlas Gemeentelijke Archiefdienst Amsterdam).

emballage handelaar Hazewinkel, no. 1, de graanhandel en molenaar De Ridder (no. 8). J. Wildschut aan de Amsterdamsestraatweg een expediteur heeft no. 13. De molenaar en graanhandelaar A.J. de Ridder heeft no. 8. De burgemeester, F.C.C. Baron van Tuyl van Serooskerken, wordt ook nog apart vermeld als Grootgrondbezitter. De inwoners van Elinkwijk (Nieuw-Zuilen) hebben allemaal een Utrechts nummer bestaande uit vijf cijfers.

Het zou te ver voeren alles op te sommen. Opvallend is het dat lang niet iedereen, d.w.z. de zaken, telefoon hadden.

R. Pos

De heer H. Koelman, oud-directeur van Gasbedrijf plotseling overleden

Tijdens het schrijven van het artikel over de Gasfabriek hebben we dikwijls gedacht aan onze vriend Henk Koelman, de opvolger van Dirk Faber, en gehoopt, dat we hem met dit artikel konden verrassen.

Helaas, vlak voor het ter perse gaan van dit tijdschrift bereikte ons het ontstellende bericht, dat Henk Koelman plotseling was overleden.

Bevoorrecht zijn zij, die de oprechtheid en de warme menselijkheid van Henk Koelman hebben mogen ervaren.

Dick Dekker

De foto van Jacob Olie, ook geplaatst in ons vorige nummer, toont volgens de Gemeentelijke Archiefdienst van Amsterdam de buitenplaats Zuylenveld in Zuilen. Volgens notaris Beijer, wonende aan de Binnenweg, is het gebouw links op de foto zijn woning Hazenburg. De gelijkenis met een oude prent van Hazenburg is inderdaad zeer groot, maar de afgebeelde rechter oever van de Vecht doet denken aan de bocht voor Diedrichstein in Zuilen. Het witte paaltje kan geen aanwijzing zijn, daar deze bij alle buitenplaatsen aan de Vecht stonden. Twee leden van de Historische Kring menen, dat de Gemeentelijke Archiefdienst gelijk heeft, maar twee andere leden geven het gelijk aan de heer J. Beijer. Wie weet de juiste oplossing?

BRINKHOF

AANNEMINGSBEDRIJF

MACHINEKADE 6, MAARSSSEN

TELEFOON

61456

voor:
**HUIZEN, FLATS, BUNGALOWS
en BOERDERIJEN**

voor:
**TAXATIES, HYPOTHEKEN
en FINANCIERINGEN**

voor:
ALLE SOORTEN VERZEKERINGEN

**de
vecht
streek**

UW MAKELAAR ★

UW ASSURANTIE ADVISEUR ★

Sinds 1935 in Maarssen, Raadhuisstraat 21-a, tel.: 03465-64644
Sinds 1976 in Maarssenbroek, Duivenkamp 739, tel.: 03465-67791

In het pand waar nu Café Ome Klaas zijn klanten een gastvrij onthaal bezorgt is al sinds 1780 een horecabedrijf gevestigd. In die tijd nog een herberg. Maar steeds stond en staat nog een goede dienstverlening aan de klant voorop.

Wij verzorgen uw koud buffet, fondue en barbecue op uw personeelsavonden, verjaardagspartij of huwelijksfeest wilt u liever de gewone Hollandse pot, ook dat kan. Er is accommodatie voor circa 60 personen. Een partijtje biljart? Kom rustig eens binnen en misschien wordt u wel lid van de bij ons spelende biljartvereniging.

U kunt altijd reserveren! in

CAFÉ OME KLAAS

**Op de Lange Gracht 43 in Maarssen
of telefonisch 03465-61409 of 62019**